

Igor Zabel*Skodelica*

Zdaj, ko takole razmišljam, mi prihaja na misel marsikaj: zunaj je bilo precej hladno in nad zgrbančenim in razpokanim asfaltom sta se že nabirala tema in hlad; to je bil čas, ko je bilo mogoče vsepovsod vohati mrzlo vlažno gnilobo, pozna jesen, že skoraj zima, ali pa zgodnja pomlad, še skoraj zima. Restavracijska soba ni bila ravno majhna, bila pa je razbita in razlomljena v nekakšne stranske prostorčke: bila je polna kotov in predelnih sten, poleg tega še mračna: po njej so bile razporejene svetilke, ki so pošiljale na mize usmerjeno svetlobo, medtem ko so veliki deli prostora ostajali v mraku in celo v temi. Na naši mizi so se še valjale drobtine od gostov pred nami, tam je bil tudi zmečkan papirnat prtiček. Po vseh kotih prostora se je vlekel težki vonj hrane, pripravljene v velikih količinah, in grenki smrad večkrat prežganega olja. Takrat najbrž že nismo bili več čisto pri sebi; seveda, saj smo se že vse popoldne potikali po mestu; zato se vsega spominjam tako zelo megleno. Potem je prišel natakar, vzel prt, ga stresel, obrnil in spet razgrnil pred nas. Pobral je naša naročila in čez čas prinesel krožnike s tistim tankim suhim in mastnim pohanjem in s pomfritom, ki so ga potegnili prav iz onega prežganega olja, ki smo ga bili malo prej zavohali. Razpostavil je pred nas steklene skledice s solato, ki se je že sesedla vase, in oškrbljene kozarce, nam voščil dober tek z vljudnostjo, za katero se mi je zdelo, da je rahlo posmehljiva (ali pa niti ne tako zelo rahlo), nato se je umaknil in nas pustil, da smo se potopili v užitke zabadanja, žvečenja in požiranja. Kadar človek veliko pije, postane lačen. Vsaj meni se to dogaja, po pivu še prav posebej. Zasledovali smo trde in spolzke pomfrite, ki so za sabo puščali mastne sledi kot kaki polži, in basali vase velike kose tistih zrezkov. Če sem pogledal na levo, sem lahko skozi okno videl na peron; tiste keramične ploščice po tleh, litoželezni stebri in posode s cvetjem, vse to je dajalo kar eksotičen pogled, ki je spominjal na kak beneški kanal ali na katero od tistih ulic, kjer takole v mraku sploh ne opazimo, da so trgovine zaprte, ker številni lokali delajo z vsemi zmogljivostmi in ker je ljudi, ki brez kake naglice in brez pravega usmerjujočega cilja postopajo in posedajo tam okrog, več, kot jih je bilo podnevi. Tudi med stebri in lonci za rože je postopalo nekaj ljudi; v glavnem niso nosili kake prtljage, niso bili potovalno oblečeni in sploh niso dajali vtisa, da se odpravljajo na kako potovanje, prej je bilo videti, kot

da so stopili malo v mesto (verjetno je bilo tudi res tako, najbrž so se vračali iz služb ali po opravkih v mestu domov v katerega manjših krajev tam blizu); bilo je dobro, da smo dobili mizo na tej strani in da smo lahko gledali skozi okno na peron. Okna na drugi strani so namreč gledala na tisto, kar so poleti imenovali "vrt", v resnici pa je bil pravokotnik, ki so ga z betonskimi bloki in koriti iztrgali asfaltiranemu prostoru pred postajo in ga kultivirali s kovinskimi mizami in plastičnim stoli, podobno kot Holandci počnejo z morjem. Za tem vrtom se je nekako raztegoval prašni, dolgočasni in smrdljivi postajni trg z avtobusno postajo; na nasprotni strani so trg omejevale razpadajoče hiše, ki so svojčas hotele biti fine vile; v okorne secesijske krivulje oblikovani omet je padal s fasad in njihovi vrtovi tudi niso bili posebej vzdrževani. V eni teh hiš je bil nekakšen čuden pajzelj, v katerega nismo zahajali; v drugi pa policijska postaja, v katero seveda tudi nismo zahajali. Od tam je vodila zelo vegasta cesta proti centru mesta. Ko sem šel prvič po njej, sem se kar naprej spotikal ob izboklinah in razpokah v asfaltu; to ni bilo nič čudnega, saj je bila tudi zelo slabo razsvetljena in še drevesa so jo senčila in temnila.

Ta cesta je vodila mimo zanikrnih trgovin, mimo ekskluzivnega lokala, ki se je skrival na drugem koncu nekega dvorišča in za katerega smo po pripovedovanju vedeli, da je mogoče tam dobiti školjke z madeirsko omako; potem je bilo treba iti mimo bivšega hotela (če bom imel priložnost, bom o tej stavbi kdaj še kaj povedal, ker je bila takrat zame na nenavaden način privlačna); končno je bilo treba pri trgovski hiši oziroma pri bivši gimnaziji, ki je bila zdaj srednja ekonomska šola, zaviti, če nisi hotel, da te cesta odvede spet v nizka, brezoblična in neskončno razvlečena predmestja, ki so se komajda dvigala nad obzorje, komajda so ga malo grbančila; spominjam se nizkih hiš, vročine, prahu in nenavadno ravno zarezanih cest; ko sem naslednjič pogledal skozi okno, me je najprej presenetilo nenavadno skrčenje razgleda. V kratkem trenutku sem se zavedel, da ni nikjer več mračnega gostega zraka, ki je prej onstran tirov prehajal v nerazločnost, pač pa je bil prostor zbit, zožen in nekako nasilen; v naslednjem trenutku sem videl, da stoji na prvem tiru srebrnomoder motorni vlak z odprtimi vrati in da so ljudje, ki so prej postavali po peronu, večinoma že vstopili. Spodaj je ostal samo še kakšen izkušen popotnik, ki se je že leta vsak večer vozil do tretje ali četrte postaje, do ene od tistih, ki niso imele niti urejenih peronov, ampak je bilo treba skakati kar s stopnic na poševno pobočje nasipa; to je bilo kar visoko in videti skoraj nevarno; a še ta je kljub rutinirano nonšalantnemu obnašanju stal previdno ob vratih, da bi lahko planil gor, če bi bilo potrebno. Sem pa tja je še kdo prihitel, kdo brez prtljage, kdo drug pa s kakim lahkim kovčkom ali večjo torbo, in brez obotavljanja zlezel v zaobljeno telo vagona. Tisti trenutek, ko sem vlak zagledal, sem tudi zaslišal enakomerno ropotanje motorja in začutil nekoliko pridušene tresljaje in celo mastno in smrdečo vročino, ki se je širila od prepletenih cevi, žic in ležajev stroja in pihala skozi ozke kovinske reže. Če se mi seveda ni vse to samo zdelo. Vlak je še nekaj časa stal tam, potem so se tudi vsi tisti izkušeni potniki povzpeli po ozkih stopnicah, vrata so se zaprla in vlak je preprosto odpeljal. Čez nekaj sekund je bilo vseeno, ali je sploh

kdaj stal tam na peronu ali ne, zato smo se spet posvetili zrezkom, da so nam suhe drobtine cvrtja padale od ust nazaj na krožnik.

Nenavadno je, kako odnos do take reči, kot je vlak ali avion, niha: najprej je nekaj nenavadnega in strašno presenetljivega, cele družine delajo nedeljske izlete na letališče in stojijo na tisti ploščadi tudi po uro, da dočakajo vzlet ali spust kakega letala – dokler se človek postopoma ne navadi na to. Iz lastne izkušnje lahko povem, da je lahko človek še tak fanatik in da ga lahko še tako zelo zanima tisti infinitezimalno majhni trenutek, ko se letalo dotakne tal ali ko prekine stik z njimi, tisti trenutek, ki je tako zelo podoben minirani stavbi, ki je že izgubila svojo notranjo trdnost in kot čisto neresnična stvar lebdi in valovi in še ohranja svojo obliko, dokler se ne sesede vase in v tiste lepo oblikovane oblake prahu – ampak če vsake tri minute vzleti ali pristane kako letalo, postane vse že po pol ure malo utrudljivo in dolgočasno. Dokler se ti potem lepega dne v takem ali podobnem položaju spet ne zazdi vožnja z vlakom ali letalom ali avtobusom ali biciklom ali kaj vem s čim čisto nerealna in te zato toliko bolj preseneti, da taki čudeži vendarle še kar so in da se ne menijo preveč zate in za tvoje koncepte sveta, zato zijaš v star razklumpan ropotajoč motorni vlak najbrž s še večjimi očmi, kot bi zijał v legendarnega zmaja, imenovanega saturn 5, ki spušča slapove pare, rine z nosom v oblake in se pripravlja, da bo odpeljal Neila Armstronga na Luno (medtem ko vsi nestrpnost pričakujejo, da bo tam izrekel "prve besede", ki bodo srečnemu zmagovalcu nagradne igre Nedeljskega "Kaj bo rekel Armstrong na Luni" prinesle nagrado, ki pa je končno ne prinesejo – kdo bi si namreč lahko mislil, da bo lahko rekel nekaj takega kot: "... yeah, t'is a small step, but ..." – tako da so tolažilno nagrajeni "najbolj duhoviti predlogi"). Dokler potem vlak enostavno ne odpelje ali pa saturn 5 z bliskom in gromom ne odpotuje v nebo (vem, ker sem gledal prenos po televiziji) in se ti spet posveti, da so stvari bistveno bolj enostavne, kot se ti zdijo, ker jih mistificiraš; zdaj je tu, potem odpelje in konec – v tem ni nič, kar bi ustrezalo vsemu tistemu pompu, ki ga ti in tebi podobni obešate na te prehode. Toliko o tem.

Kmalu zatem smo zrezke požrli do konca, s kruhom pomazali mast s krožnikov, na peronu je bilo že precej temno in bil je prazen, kot da postaja sploh ne dela. Pozneje sem bil sit in bilo je tudi toplo, zato sem postajal zaspan. Prej sem si naročil kavo, ki sem jo tudi pogoltnil skoraj neposredno zatem, ko jo je natakar (mimogrede) odložil na mizo; dol sem jo udaril v dveh, mogoče v treh požirkih, zdaj pa sem se igral s skodelico, zakaj z njo sem imel svoje namene. Strgal sem z žličko sladkor, ki je še ostal na dnu, jo obračal v rokah, blefiral, da še po malem srebam ven kake kapljice ali tisti zadnji najbolj slastni požirek, ki ga pravi Slovenec prišpara za na konec, vse to pa so bile le taktične poteze, katerih cilj je bil, da mi natakar ne odnese prazne skodelice skupaj s krožniki in da v navalu posodja, ki mu neprestano teče pred očmi, pozabi nanjo. Bil sem zelo koncentriran na stvar. Vedel sem, da bo prišel krizni trenutek, ko bomo plačevali. Takrat bom moral spustiti skodelico iz rok, tako rekoč javno priznati, da je že prazna. Če natakar ne bo opazil tega ali je celo odnesel, potem je pol dela že tako rekoč za nami in preostane samo še tisti bistveni preobrat tik pred

tem, ko se bomo dvignili od mize. V takih mislih sem na videz razmišljeno dvignil pogled od skodelice nekam nedoločno navzgor in takrat me je skozi vse tiste meglice, ki so me obdajale in ki so samoumevnost realnosti raztapljale v nekakšno iluzorno sanjsko nenevarnost, nekaj udarilo po pogledu, nekaj znanega, ampak v tistem trenutku še neidentificiranega. Moral sem pomežikniti, se napeti, zbrati koncentracijo: streha, na katero pada svetloba, in zadaj njive s solato. Najbrž sem se kar nakremžil od napora, ko sem vlekel skupaj vso preostalo pozornost: med lesenim stenskim opažem in stropom je bilo nekaj ometane stene in tam je visela slika. Zdravi razum me ni popolnoma zapustil in danes mi trezni razmislek to potrjuje: to je bila gotovo reprodukcija, ne pa originalna oljna slika; morala je biti dobra, na platno tiskana reprodukcija, ker je bila v tistem polmraku tako zelo prepričljiva, da samemu sebi nisem verjel in se nisem mogel popolnoma prepričati. Celó še ta trenutek ne bi prisegel in pod prisego izpovedal, da ni bilo olje. Preverjal tudi nisem, ker je visela nad sosednjo mizo, družba ob tej pa ni bila videti posebej navdušena nad tem, da bi se dajala motiti kakemu umetnostnemu conoisceurju, ki bi praskal po površini, da bi si prišel dokončno na jasno glede tehnike. Na sliki je bila primestna pritlična hiša z rdečo streho, v ozadju so bile še druge take hiše, vmes pa njive (kako sem že kar takoj vedel, da naj bi tiste zelene lise pomenile solato, ne pa neke abstraktne povrtnine?), vse v zahajajočem soncu. Svetilka, ki je bila tam nedaleč privita na steno, je sicer metala žarke načeloma usmerjeno navzdol proti mizi, toda ena lisa je ušla tej generalni liniji in je ležala prav na strehi in se mešala z rožnato svetlobo zahajajočega sonca, tako da ni bilo jasno, kje se končuje naslikana luč in kje se začenja prava. Takrat se je tudi meni posvetilo, kaj je to. Taka srečanja so presenetljivo podobna adrenalinskemu šusu, da te kar dviguje na stolu: "saj to je vendar to, kar znam!" je vzkliknila kraljična, ko je zaslišala zvončke, ki so zašpilali o mein lieber augustin augustin augustin, "saj to je vendar to, kar poznam," je vzklikal adrenalin (adrenalin ?), ki se mi je pospešeno vrtinčil po žilah; poznam slikarja, poznam sliko (v resnici mi je bila zmeraj všeč), poznam naslikani kraj, in tako človek ne more niti v eksotično divjino, na konec železniškega slepega črevesa, v deželo, kjer celo tisti, ki so v Ljubljani služili vojsko (takih najdeš povsod dosti) in vejo, kje je Tromostovlje, še nikoli niso slišali za krakovske in trnovske solatarice in nimajo pojma, kaj je to, dobra ajsarca, ne da bi ga tam prav to Trnovo s svojo solato ajsarco navdušilo, šokiralo in mu zmedlo misli, da začne premišljevatí o tem, kak je zrak, ki v poznem jesenskem popoldnevu lebdi nad njivami v Krakovem, in pri tem resnično pozabi, da drži skodelico v rokah s prav posebnimi nameni.

Res je šlo potem vse kot po maslu. Natakar si je oblizoval ustnice, ko se je koncentriral pri računanju, zbrano je gledal v svoj blokec, nato pa v kot, kjer smo kopičili denar, ki smo ga zbirali; tega je potem vzel in se ni več zmenil za nas, na mizi pa je pustil steklenice in kozarce in mojo skodelico. Dvignili smo se. V tistem trenutku je bilo treba ukrepati. Pobral sem polivinilasto večko, v kateri sem imel nekaj stvari, položil sem jo na stol, se postavil tako, da sem s hrbtom zapiral pogled na mizo,

zagrabil skodelico in jo porinil v vrečko s krožničkom in žličko vred. Potem smo naglo odšli. Skodelica je v vrečki seveda izdajalsko rožljala, ko smo šli mimo osebja, zbranega pri šanku. Najbrž so to slišali; še danes me čudi, da me niso dobili. Mogoče niso bili pozorni na zvok, ali jim je bilo vseeno, ali pa jih je napadlo nenadno usmiljenje in so si rekli, naj jo odnese, prava reč. Vsekakor sem to skodelico potem lahkinih nog prinesel do svoje omarice, sicer pa mi jo je čez par dni tako ali tako nekdo sunil ali sem jo izgubil (to je dosti manj verjetno); zato sem hotel nekaj kasneje podvig ponoviti. Takrat sem bil tako zalit s šnopsom, da sem bil že kar predrzen, in vse je šlo v redu; plen je bil že lepo zapakiran v vrečki, ki sem jo imel tokrat kar na mizi, takrat pa je začel, tisti, ki je bil z mano, stokati, naj se ne zajebavam, ker da ne bo dobro, če in kaj, ko itd., tako da me je prepričal in sem sporni objekt bolj ali manj neopaženo spet potegnil iz vrečke in ga plasiral nazaj na mizo. To me je potem žrlo, ker bi tako lahko prišel do skodelice, ki sem jo potreboval, pa sem bil zaradi vsega skupaj še nekaj časa brez nje. Da, to se je dogajalo nekega mokrega večera, in sicer v neki drugi gostinski lokaciji, nekakšnem bastardnem pajzlju, ki je združeval elemente restavracije, gostilne, kafane in odsevov derivata kavarne dunajskega tipa; sekret je imel nihajna vrata in dva centimetra vode po tleh; ceste okrog so bile mračne; pri sosednji mizi so žvečili čevapčiče in mešano meso na žaru; čas je bil nenavadno podoben zdrobljenemu okenskemu steklu, jaz pa sem za mizo zadremal, če ne kar zaspal, in ko sem šel skozi megleno mokroto spat, sem še kar dremal in noče sem imel kot gumijaste fedre.